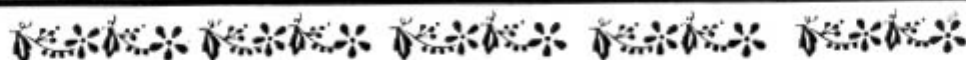


LART

IRODALMI FOLYÓIRAT



Bayer Béla

Csillámok

Noha megfakult gyermekarcom
még ott kísért a tegnapok játszóterein,
a szertefolyt csodák már végleg odalettek.
Akárha ama tükör is, melyben
hajdanvolt angyalarcom tündérkedett.
Milliom darabra hullt. A múlt elmálló
kövein nem sarjadhat újjá mi tovatűnt.
Köd lepi, miként estéli imáimat
az űr harangja. Csak az Úr hangja
lesz egyre érthetőbbé, s biztosabbá
mi nem lehet többé. Az elmúlás reflexei
egyre nyilvánvalóbbak. Rejtjeleivel a
holnap sem riaszt már. Szétválaszthatatlan
mi egybeforrt. Az "éleselméjűség"
puszta manír csupán. Talán a jelenség,
a látszat vonalán nem is több mint komédia.
Egy önsajnálát parafrázisa. A mindentől
megfogant semmi. Emberi kategória,
ahogyan Konrad Lorenz mondaná. Naná,
majd a plazmák reneszánsza: A kontárrá
lett írói mindentudásé.
Botlik a toll, csetlik a szó,
rég oda már a tegnapi hó,
az arannyal cicázó homokozó,
a koboldok dajkálta libikóka.
Kétkedésem lassan megnyugvássá tompul,
s csillámmá lesz az öröklét szemébe.



Baráti Molnár Lóránt

Kései nyár

A megtört fény vájataiból
még virág-rakéták emelkednek fel
megannyi szirmot hullajtva,
és csupán rozsdás levelek,
meg tövisek - mint az elmúlás fokozatai -
- maradnak; öregező szemcímbe hullanak,
melyekből mintha vérszínű
könnyek patakként folynának alá
fáradt arcom időtől-vésett árkaiban -

Ilyenkor, az ősz felé baktató csendben
talán mindenhol egyre halványabb
a szerelem pírja is a nők
ajkain; s talán ott ácsorog
hófehér melleiken, ölük örvényén, combjaik
álmaikban kitárt kapujában, de
a felejtésbe, emlékezésbe-hanyatlott
ölelkezések árnyai felett
varjak tanácskoznak immár a fák

haldokló lombjai között ülve,
s egymástól kérdezik: lesz-e
még napfény, kacagó kikelet,
jön-e még - kérdezem magamtól én is -
új tavasz és új nyár...?
Idézném újra és újra
a folyópartokon szétszóródott, kék eget,
mert emlékeim a kései nyarat őrzik,
s álmaimat virágesők, napfény-esők,
fehér, hod-ezüst fénypásztmák bombázzák;
és talán lesz még újabb tavaszom,
újabb nyaram, melynek fény-ütegei
méheket tüzelnek a kertek
nárciszaira, jácintjaira, bazsarózsáira, tulipánjaira;
mert szeretnék a levélhullásba menetelő
nyárnak elküldeni még néhány verset,
s állni az áradó fény özönében
meztelen arccal, nyitott, kék szemekkel -
Győr, 1999. augusztus 27.

Hans-Guido Klinkner
versei

A magyar tengernél

(Am Ungarischen Meer)

Az ecseteknek
könnyű szél szolgál fénnel,
keverve égi kéket,
felhők fehérjét,
s a víz halvány zöldjét.

A tó palettáján
egymásba villanó,
állandón újuló színek.

A víztükör a vendégeknél
gazdagon terített asztal,
compóval, csukával és fogassal,
s mindehhez a dombról
felséges bor csorog.

Vándor, időzz el,
hadd, szemed s nyemedet
elkényeztetni
a magyar tengernél.

A nyár ajtajánál

(An der Tür zum Sommer)

A nádasban madarak,
a háztetőn golyák,
a szórtalan reggelt csúfolják.

Első sugaraira a fénynek
harangok aggatják bongásukat.

Míg az árnyas fogadókat
hamarost hőség és szomjúság
tölti be, az éjszaka hűvöségig
tüzes bor szül társalgást,
s nevetést a nyár ajtajánál,
Fertőrákoson.

Németből fordította: Bayer Béla



T. Ágoston László

Alagsorban

Már több, mint egy éve ücsörgött a portásfülkében P., de még mindig nem tudta megszokni az új foglalkozását. Eleve felborította az életrendjét a huszonnégy órás szolgálat. Soha nem tudott nappal aludni. Építész korában is előfordult, hogy ellenőriznie kellett az éjszakai munkát, vagy egy határidős munka a hajnali órákig a rajzasztalhoz kötötte. Ilyenkor hideg vízzel jól megmosakodott, és folytatta a dolgát, mintha akkor ébredt volna. No igen, de akkor még fiatal volt, és nem is minden másnap történt ilyen.

Csak forgolódott az ágyon és az órát leste. Éjszaka meg azért idegeskedett, nehogy fölébressze a mellette békésen szuszogó Irént. Elvileg odabent is alhatt volna, volt a portásfülkében egy széthyitható fotelágy. Amikor elmentek a délutánosok, éjfél körül bezárta a kaput és hajnali ötig a kutya se zavarta. Nem egyszer meg is jegyezték az ügyeletesek: "Ti csak ne panaszkodjatok, hiszen éjszakai pótlékkal megfelelt órábérben alusztok!" Mintha ők nem azt tették volna...

De azért mégse ugyanaz volt ez, mint a megszokott, otthoni heverő. Szállodában se tudott soha jól aludni. Ha üdülni mentek, ott is két-három nap eltelt, mire megszokta az új ágyat. Erre mondta a jó borívó Sanyi kollégája, az egykori gépészmérnök, hogy "Magánjellegű szociális probléma, nincs hatással a társadalmi morálra." Aztán befordult a fal felé, és olyan édesdeden horkolt reggelig, hogy csak az első műszakba igyekvők hosszas csengetése ébresztette föl. Őt az sem zavarta volna, ha leég fölül a portásfülke. Egyetlen dolog irritálta csupán: a szonda, meg a munkaügyi pasas, aki a kezében tartotta. És volt benne annyi pófátlan szemérmelenség, hogy hajnali kettőkor végigfújatta az egész műszakot. Még a Sanyit is. Bezöldült az a franc-karika, persze, hogy bezöldült. Éjfél tartotta a kis borocskája végét. Tán öntötte volna ki a csatornába? Komolytalan feltételezés... Csak az volt a baj, hogy már harmadszor jött rossz-

kor a pasas. És azt mondta, hogy utoljára. Legközelebb az is elég lesz, ha az üveget meglátja, többé be se kell jönnie.

P. minden apró neszre fölriadt. Egy szokatlan autóbörregésre, az utcán gajdoló részeket rajcsúrozására, a szél susogására, a műhelyben halkán züm-mögő gépek hangváltására. Kinézett, körbejárt a gyárat, ellenőrizte a lakatokat. Aztán visszafeküdt, és hallgatózott tovább.

Egyik reggel a térdét csapkodva mesélte neki Pataji barátja:

- Képzeld, az éjjel ellopták az udvari parkolóból a főmérnök kocsiját, és leszerelték a térfelügyelő kamerát is.

- Hogy hogy leszerelték, hiszen az ott van közvetlenül a teherporta mellett?! És mit keresett a főmérnök kocsija az udvari parkolóban?

- Hát ez az, ezen röhög az egész gyár! Azt mondta a nejenek, hogy vidékre kell mennie, aztán behozta a kocsit a gyárba, rábízta a Béli Gyurkára, és elment a csajához. A Gyurka meg tudod milyen, egy percre se tud megülni a hátsó felén. Rábízta a portát az öreg Sinkára, az öltözőre, aztán elment valami pártrendezvényre, vagy a fene tudja hová. Az öreg bármire vállalkozik egy felesért. Lehet, hogy meg is kapta, mert úgy aludt reggelig, mint a bunda. Váltáskor derült ki, hogy se kocsí, se kamera.

- És a kapu?

- Ja, azt a biztonság kedvéért nyitva hagyták, hogy ne kelljen csöngetni, ha jön vissza a Gyurka.

A vizsgálat - bármilyen tapintatosan végezték is - sokak számára kínos volt. A főmérnöknek eleve színt kellett volna vallania a felesége előtt. No nem a kocsí miatt, hiszen az vállalati volt, hanem az igazolatlanul távol töltött éjszakáért. A kamera leszerelésében se az érték játszott a főszerepet, hanem az, hol volt a kérdéses időszakban Béli Gyurka, a portás. No de ezt se nagyon illet feszegetni, mert kiderült volna, hogy máskor is történt már hasonló eset, és többnyire - mint most is -, a humanpolitikai igazgató jött érte, és együtt mentek el az utóbbi úr Fordjával. Mondhatnám úgy is: ismeretlen helyre távoztak. És itt olyannyira megszokták a vizsgálatot, hogy gyorsan le is zárták. Hogy az a bizonyos kecske is jóllakjon, és a káposztában se essen

kár, először is kirúgták Sinkát, az öreg öltözőt, meg Béli váltótársát, aki két hónapja betegállományban volt. Sanyit, a jó borívó egykori gépészmérnök portást áthelyezték a város másik végén lévő raktárba éjjeliőrnek, és megcserélték a műszakot.

Egyik nap P. megkérte a rendészet főnökét: ugyan magyarázza már el neki, mi miért történt, mert ő bárhogyan is törte azt a buta fejét, nem leli az intézkedésben a logikát!

- Szóval azt mondd, hogy a buta fejed törőd? Meg hogy a logikát mit csinál? ... Értem én, vén róka. Azt hiszed, nem tudom, hogy azon röhöcseltek itt a portán, hogy én a nyolc általánosommal ugráltattam benneteket, egyetemem végzett főszereket, miközben azt se tudom, mi fán terem a biztonság? Tudod, mit ér a ti egyetemetek? Jól jegyezd meg: lószart! Nekem a nagybátyám főosztályvezető, és én vagyok a főnök. Világos? Ha úgy akarom, holnap már mind az utcán lesztek a rohadni nagy műveltségekkel és kalapozhattok a templom előtt. Különben is panasz van rád, öreg. Igaz, hogy a múlt héten beengedtetél két ügynököt?

- Nem egészen. Azt mondták, be van-e jelentve a főnöknel. Felhívtam telefonon a Terikét, hogy valóban így van-e. Közben ők félrelöktek és felmentek...

- És te hagytad? Vissza se ütöttél?

- No de... Két erős fiatal férfi... Jelen tettem...

- Hát ez az; mindent csak jelentetek. Két férfi... Te meg egy vén senkiházi vagy, kéremszépen, kezitsókolom! Olyan emberek kellene ide, akiknek van tekintélyük. Kezitsókolom? Kuss! Elkotródsz, vagy kitaposom a beledet?! Érted? Széplélek, meg szép duma... Bikacsök, aztán adj neki! Nem való ez nektek. Át is helyezem a véneket az öltözőbe. Az alagsorban legalább nem lesztek útban.

Egy hét múlva az összes negyven év feletti portás levonult a pincébe öltözőrnek. Két-két ember került egy váltásba. Eleinte még csak-csak elbeszélgettek, de ahogy fogyott a téma, egyre unalmasabbá vált a szolgálat. P. vitt be könyvet, de olyan gyenge volt a világítás, hogy néhány perc múlva égni kezdtek a szemek. A portásfülkéből legalább ki lehetett bámulni az utcára, meg a gyárudvarra. Emberek jöttek-

mentek körülöttük. Kérdeztek vagy közöltek valamit... Itt csak műszakváltáskor jelentek meg. Közben nem is volt szabad beengedni őket. Nagyhangon kiabáltak, szidták, vagy éppen ugratták egymást, no meg az öltözőőröket. Itt az öltözőőr volt a legalacsonyabb beosztás, törvényszerű hát, hogy az ő hátukon csaltant minden indulat, bosszúság, keserűség. Ebből pedig éppen elég jutott az embereknek, hiszen ezidőtájt jelentették be, hogy fél éven belül a dolgozók felét utcára teszik. Még senki se tudott semmi biztosat, de mindenki azt kérdezte magában: "Miért éppen én, miért nem ő?" S a legjobb barátok ádáz ellenségekké váltak.

Pataji is az öltözőbe került, s bár többször fölment az irodaházba, hogy elintézte a visszahelyezését, minden erőfeszítése sikertelen maradt. Egyik nap magába roskadva vallotta be P.-nek, hogy alighanem rossz napok következnek, mert megszüntették a szaktanácsadói mellékállását, sőt annak a bizonyos pártfogójának is mennie kell a gyárból, aki ezt az állást is szerezte neki. P. csak bólintott rá, és tovább bámulta a szürke betonfalat.

- Tudod - mondta színtelen hangon - hajdan azt mondta az apám, hogy mindegy mit csinál az ember, csak becsületesen végezze a dolgát. Akkor, és egészen mostanáig úgy éreztem, igaz van. Végére is az önbecsülés a legfontosabb az ember életében. Most valahogy megingott ez a hitem...

- Átverték - dünnyögte Pataji maga elé. - Ezek is átverték. Le vagyok én szarva!...

Amint kiosztották az első felmondóleveleket, napról napra idegeesebbé vált a hangulat az öltözőben. Káromkodtak, a főnökséget és egymást szidták az emberek. Olykor már-már ölre is mentek. Aztán letörték a zuhanyrózsákat, meg a csapokat. Meg lehetett ugyan kérdezni, ki tette és miért, de jobb, ha nem várta meg a kérdező a választ.

P. behúzódott a sarokba és igyekezett láthatatlanná válni. Leperegtek róla a mocskolódó szavak. Nem szólt rájuk, ha valaki a tiltó tábla alatt cigarettára gyújtott, s az se zavarta, hogy a szekrények tetejére dobálják az üres sörösüvegeket. Már az se érdekelte, hogy a rendész főnök öt szidta össze a szemét, meg az üvegserepek miatt. Komótos,

nyugodt léptekkel sétált el a seprőért, meg a lapátért, aztán kerített egy szemetes kukát és belerakta. Midezt olyan határtalan nyugalommal tette, hogy az már őt is idegesítette. Végül belefűjt a szondába, s maga is elcsodálkozott, hogy nem változott meg a színe. Este, amikor az utolsó ember is elment az öltözőből, összetolta a két keményfa padot, hogy dikót csináljon magának éjszakára. Ilyenkor föl nézett a plafonra és összeszorult torokkal kérdezte: "Meddig büntetsz még, Uram?"

Nem kellett túl sokáig várnia. Egy hideg, sötét januári reggelen úgy érezte, visszafelé fut alatta az autóbusz. Szédelegni kezdett, izzadt, a torka összeszorult, és kánkánt járt a gyomra. Még szerencse, hogy üres volt...

A lába közé rakta a táskáját, s két kézzel kapaszkodott, hogy össze ne csukoljon. Igaz, abban a tömegben nehéz lett volna elesni. Senki se vette észre, hogy rosszul van, csak egy fiatal fruska kérdezte meg a leszállásnál:

- Tetszem, fatter, hogy úgy nekem dől?!

A kerítés vasrácsaiba kapaszkodva vonszolta be magát a gyáruddvarra. Pataji utolérte, s betámogatta az öltözőbe.

- Ne csessz ki velem, haver - mondta az egyik lámpa alatt. - Úgy nézel ki, mint akit keresztbe fustak a libák! Azonnal beviszlek az orvoshoz.

- Melyikhez, te süket Pataji? Nem emlékszel? Tegnapelőtt ragasztottuk ki a papírt a hirdetőtáblára, hogy január végéig szabadságon leszel. Beülök a sarokba, aztán majd rendbejövök. Máskor is volt már ilyen, aztán kipihentem... Majd holnap reggel hazafelé menet beugrom az orvoshoz.

- Te tudod, hagyta rá a barátja, de azért összetolt a sarokban két padot, és lefektette P.-t. Így mégis csak kényelmesebb.

Senkinek sem hiányzott a két pad, hiszen akkor már csak itt-ott lézengtek az öltözőben.

Már dél is elmúlt, de P.-nek még mindig nem akarózott fölkelni az alkalmi nyoszolyáról. Pataji ebédelni hívta, az se kellett. Amikor kint fölkapcsolták az utcai lámpákat, mellé húzott egy széket és megköszönte a torkát.

- Hát ide figyelj P.! - kezdte. - Én igyekszem tiszteletben tartani a kíván-

ságot. Megértem, hogy kell a pénz, meg minden... De hát a szentségit, te is érts meg, hogy ilyen állapotban nem lehet nekivágni az éjszakának! Látom, hogy nem vagy jól. Vagy talpra ugrasz és azt mondd, kutya bajod, tréfa volt az egész, vagy telefonálok a feleségednek, hogy jöjjön érted.

- Tudod mit? Telefonálj - mondta beletörődve P., és egy kövér izzadságcsepp gurult végig a homlokán, le az arcán, az ingnyakába.

Iren úgy, ahogy volt, otthoni ruhában taxiba vágta magát, és alig telt el negyed óra, már ott is volt P.-ért. Vizes ruhával törölgette a homlokát, a szíve táját masszírozta, s erőltetett mosollyal ismételtette: "Semmi baj, semmi baj..."

- Tényleg ennyire rosszul nézek ki? - kérdezte P. és mepróbált talpra kapaszkodni.

Az orvos gyorsan belenyomott egy injekciót, aztán felírt egy csomó gyógyszert, és szigorú ágynyugalmat rendelt.

- Ha netán romlana az állapota az éjjel, azonnal hívja ki az ügyeletet vagy a mentőket! - mondta -, de bízom benne, hogy nem lesz rá szükség. Szerzek egy beutalót. Nem ártana egy alapos kivizsgálás.

Több, mint egy hétig feküdt otthon, mire került egy szabad ágy a kórházban. Hatalmas, ódon épület tizenhatszobás szobákkal, széles, kockaköves, boltíves folyosókkal. A falakról, és az időnként meg-megreccsenő vaságyakról pikkelyekben pattogzott a festék.

A vizitnél megkérdezte a főorvos: "Mi a foglalkozása?" Amikor megmondta, hogy portás, elgondolkodott, megingatta a fejét, és csak annyit mondott: "Érdekes, pedig az egy nyugodt szakma. No, majd valamelyik nap elbeszélgetünk." Aztán elküldte a soron következő vizsgálatra.

A kórházak általában nem a csábító illatokról híresek. Az ilyen nehéz betegeket ápoló osztályok meg különösen nem. Abban a szobában, ahol P. feküdt, legalább tízen tartoztak a nehezen mozgók kategóriájába. Nővér meg volt vagy kettő az egész osztályon. Így aztán előfordult, hogy mire odaértek az ágytálla, már nem is volt rá szükség.

Szegény öreg, tehetetlen ember sírva panaszkolt a balesetet, a megfáradt,

gyűrött arcú ápolónő meg némi éllel konstatálta, hogy megint áthúzhatja az ágyat.

P. szívében egyre gyűlt a keserű indulat, de nem volt mit tenni. Hol és kinél reklamálhatott volna? Kiült a folyosóra, és arra gondolt, hogy délután jön hozzá Irén. Pataji barátja is bement hozzá egyik délután. A folyosón ültek le, mert nehezen viselte a kórházzagot. Hamar el is ment, mert valami sürgős dolga volt. P. csak mosolygott magában. Alighanem ő is ezt tette volna...

Egyik reggel még pirkadat előtt kiült a folyosóra, mert nem tudot aludni. Egy bottal közlekedő idősebb férfi csoszogott hozzá. Köszönt, leült, aztán együtt hallgattak tovább. Kis idő múlva két fiatal férfi jött egy fedeles hordággal. Bementek az egyik kórterembe, szöszmötöltek valamit, aztán elvitték a hordágyat a lift felé.

- Maga is ezekre várt? - szólalt meg a botos.

- Nem. Miért, kik ezek?

- A hullaszállítók. Mindig ilyenkor viszik el az éjszakai halottakat. Az én ágyszomszédom is elment az éjjel. Nekem már jó, nem fáj semmije...

Aztán eljött az a nap is, amikor hazamehetett. Már kihozta neki a nővér a zárójelentést, a holmija összecsomagolva a táskában az ágy alatt, de a nagyviziten még ott kellett lenni a statisztika miatt. Jött is a slepp, élén a főorvossal. Szokás szerint megállt az ágya előtt, fejcsóválva nézegette a kórlevegőt, és megkérdezte, mi a foglalkozása.

- Portás - mondta P. kissé türelmetlen hangon.

- Érdekes, pedig az egy nyugodt szakma. Ugye kollégák? Nem úgy, mint a miénk. No, holnap ügyeletet leszek, délután majd elbeszélgetünk egy kicsit...

- Ma hazamegyek, főorvos úr.

- Hm... Hát akkor Isten vele! Gyógyuljon meg mielőbb!

Teltek, múltak a hónapok. Szinte csak az orvoshoz járt el hazulról, meg a táppénzlapot vitte be a bérszámfejtőnek. A portán már neki is fel kellett mutatni a belépőjét, mert nem ismerték az új kollégák. Pataji hívta föl néha telefonon. Nevetve mesélte, hogyan rúgták ki a főnököket, de már az újnak is kifelé áll a szekere rúdja. Egyedül ő ma-

radt a régiak közül. Ki tudja meddig? Az a hír járja, hogy eladják a gyárat valami francia cégnek, az új tulajdonos meg valamiféle őrző-védő káéfté-re bízta az egész rendszert. Már volt is ott egy olyan huszonéves forma legényke terepszínű ruhában körülnézni. Állítólag ő a főnök. Vajon kinek a kicsodája?...

Egy nap pecsétes levélben közölték vele, melyik rendelőben, mikor kell megjelennie az orvosi bizottság előtt a rokkantsági fokozata megállapítása céljából. Irén elkísérte, s egész úton nyugtatgatta, hogy nem olyan nagy dolog az. Megvizsgálják, mint máskor, és fölveszik a jegyzőkönyvet. Túl lesznek rajta, aztán majd csak kialakul valahogy az életük. Ahányszor még bajba kerültek, mindig megsegítette őket az Isten. Miért pont most ne segítene?

P. azonban úgy érezte, hogy ez az eset a kivételeket erősíti. Alig ültek le az egyik csikkkel körbedobált padra, egy középkorú, nem éppen színjózannak látszó, megviselt arcú férfi lépett ki az ajtón. Aztán hátrafordult, s emelt hangon kezdte el emlegetni a főorvos úr rosszleltű édesanyját. A folyosón várakozók közül többen helyeselték neki. Másoknak viszont ezek szüleivel támadt nézeteltérésük. Végül egy fehérköpenyes hölgy jött a folyosó másik végéből, s a veszekedőket túlkiabálva bejelentette, hogy ha azonnal nem lesz csönd, berekesztik a rendelőt. Így aztán nagy nehezen lecsillapodtak az indulatok. Mire P. sorra került, már csak halk duruzsolás hallatszott.

A szobában három voltak rajta kívül. Egy idős, őszhajú férfi, egy hasonló korú nő, és egy fiatal lány, aki a jegyzőkönyvet vezette. Az idős orvos az aktáról olvasott nevet ismételtette, majd P-hez fordult és megkérdezte.

- Mi a foglalkozása?

- Portás. Vagy öltözőőr? ... már nem is tudom...

- Hmm... Volt, vagy van egy ilyen nevű nagyon jó építész is. Én dolgoztam abban a kórházban, amit ő tervezett.

- Volt - mondta P. alig hallhatóan. - Én voltam az.

A vizsgálat után kezét fogott vele az orvos és azt mondta:

- Rendben van. Véglegesre veszem, hatvanhét százalék.

Nem kell többé visszajönnie. Próbálja meg élvezni a nyugdíját és azt, ami az egészségéből megmaradt.

Ez már csak megvolna - mondta P. hazafelé buszozva a feleségének. - Most már csak azt kellene kitalálni, miből élünk majd ezután.



Kondor Jenő

Új Buda kell

/Békés Pálnak/

Új Buda kell
nem hitvány károgoók
cifra városa

nem a szemünkből
szivárványt kilopók
hitszegő szava

Új Buda kell
e szikkadt földön
vér is csak itteni

kézfogásunk
akarat magyar
őszinte s isteni

Őszülő csillagok

Közel a hajnal
ölelj most nagyon
csuda-csillag-asszony

Őrizz meg engem
szirmos tavaszodban
margaréta-napban
pipacs virágzásban

Őszülő szakállam
sarki fényt fakasszon
forduljon téli szél
lobogva utánad
csuda-csillag-asszony

Koppanó rög után
se feledd a csókunk
csuda-csillag-asszony

Németh Erzsébet

Szi-etl főnök
emlékének*"Nem a föld az emberé, hanem
az ember a földé."*

A tiednél szebb testamentumot
nem ismerek,
nincsenek igazabb-örökebb
szavak,
szívek harangját melyek
félreverhetik.
És nagyobb kegyetlenség
az ember embertelenségénél
- tudom - nem létezik.

Indián testamentom

*"A föld része vagyunk és a föld
rész belőlünk"**Szi-etl főnök beszéde az Egyesült
Államok elnökéhez*

A washingtoni nagyfőnök azt üzeni,
hogy meg óhajtja venni a földünket.

A nagyfőnök egyúttal a barátság és
a jóakarat szavait is küldi. Ez nagy
méltányosság tőle: hiszen jól tudjuk,
hogy nincs szüksége a barátságunkra.

Epp ezért meg fogjuk fontolni az
ajánlatát: hiszen jól tudjuk, ha nem
adjuk el a földet, talán fegyverrel jön
a fehérember és erőszakkal elveszi.

Hogyan lehet eladni vagy megvenni
az eget vagy a Föld melegét? Ez a
szemlélet idegen előttünk.

Ha a levegő frissessége és a víz csil-
logása nem tulajdonunk, hogyan ve-
hetnék meg tőlünk? - De azért majd
mégis elhatározásra jutunk.

Amit Szi-etl főnök mond, arra bát-
ran hagyatkozhat a washingtoni nagy-
főnök, éppoly bátran, ahogy fehér test-
véreink bizton számíthatnak az évsza-
kok visszatérésére. Szavaim olyanok,
akár a csillagok: nem nyugszanak le.

E föld minden részecskéje szent az
én népem számára. Minden egyes csil-
logó fenyőtű, minden homokos part,
minden kőd a sötét erdőben, minden
tisztás, minden zümmögő rovar szent
az én népem gondolataiban és tapaszt-

talatában. A fákból felszálló nedv né-
pem emlékezetét hordozza.

A fehérember halottai elfelejtik szü-
lőföldjüket, amikor elmennek, hogy a
csillagok közt vándoroljanak.

A mi halottaink sosem felejtik el ezt
a csodálatos földet, mert ez az indián
anya. *A föld része vagyunk és a föld egy
rész belőlünk.*

Az illatozó virágok a hűgünk; az
őzek, a lovak, a kőszáli sasok a fivére-
ink. A sziklás bércek, a nedvdús rétek,
a lovak és az emberek testmelege
ugyanazon családhoz tartozik. - Ami-
kor tehát a washingtoni nagyfőnök
üzen, hogy megvenné a földünket, so-
kat kíván tőlünk.

A nagyfőnök azt is üzeni, hogy biz-
tosít számunkra helyet, ahol kényel-
mesen és magunkban élhetünk.

Atyánk lesz, mi pedig az ő gyermekei.
De ez valóra válhat-e valaha is?

*Isten a ti népeteket szereti, és elhagy-
ta vörös gyermekeit.* Gépeket küld,
hogy segítsék a fehérember munkáját,
és nagy falvakat épít neki. Nap mint
nap erősebbé teszi népeteket. Rövide-
sen elárastjátok az egész országot,
mint szurdokba zuhogó folyó váratlan
esőzés után a völgyet.

Az én népem olyan, mint a levonuló
áradat: számára nincs visszatérés.

A ti és a mi fajtánk igen különböző.
Gyermekeink nem játszanak együtt,
és véreink is más-más történeteket
mesélnek. Isten benneteket kedvel, mi
pedig árvák vagyunk.

Meg fogjuk fontolni a ajánlatotokat,
hogy megvennétek a földünket. - Nem
lesz könnyű, hiszen ez a föld szent ne-
künk. Örömlenket leljük ezekben az er-
dőkben. Hogyismondjam: a mi felfo-
gásunk más, mint a tiétek.

A csillogó víz, mely a patakokban és
folyókban mozog, nem csupán víz, ha-
nem őseink vére is. Ha eladjuk nektek
a földet, tudjátok meg: szent az. Gyer-
mekeitek is tanulják meg, hogy szent
ez a föld, s hogy a tó vizének minden
csillanása az én népem múltjáról és ha-
gyományairól regél. A vizesobogás
őseink hangja. A folyók testvéreink:
oltják szomjunkt, hordozzák kenuin-
kat, táplálják gyermekeinket. - Ha el-
adjuk nektek földünket, emlékezzetek
rá: a folyók a mi testvéreink - és a tie-
tek is -, úgyhogy mostantól kezdve
meg kell osztanotok javaitokat a folyó-
val, mint az összes testvérekkel. Őse-
ink pora azonban különösen szent -
sírjaik megszentelték - : akárcsak ezek

a dombok és fák, a föld nekünk szen-
telt része.

Tudjuk, hogy a fehérember nem ér-
ti a mi gondolkodásunkat. Számára
egyik földdarab olyan, mint a másik,
mert ő idegen, aki északra jön és elve-
szí a földtől, amire csak szüksége van.
A föld neki nem testvére, hanem ellen-
sége, és ha meghódította, továbbmene-
tel. Maga mögött hagyja ősei sírját és
nem törődik vele. Ellopja a földet
gyermekeitől - és nem törődik vele. El-
felejtí atyái sírját és gyermekei jogait
egyaránt. Úgy bánik anyjával, a Föld-
del, és testvéreivel, az Éggel, mint adás-
vételi tárgyakkal, mint juhokkal vagy
fényes üveggyöngyökkel. Mohósága el
fogja nyelni a földet, nem marad utá-
na egyéb, mint pusztaság.

Hogy mondjam: a mi életformánk
más, mint a tiétek. Városaitok látvá-
nya megfájdítja a vörösbőrű ember
szemét. De talán csak azért, mert osto-
ba vadember.

A fehérék városaiban nincsen csend.
Nincs olyan hely, ahol hallgatni lehet
tavasszal a levelek bomlását vagy a ro-
varok zümmögését. De talán csak
azért, mert ostoba vadember vagyok.

A dübörgés sérti fülünket. Mi jó van
az életben, ha nem hallhatjuk a kecs-
kefejő madár magányos kiáltását vagy
a békák brekegését az éjjeli tóparton?
Én vörösbőrű ember vagyok és nem ér-
tem ezt. Az indián szereti a tó felszínét
fodrozó szellők halk nesztét és a déli
esőtől megtisztult levegő friss zamatát
vagy a bogarak szagától terhes szél or-
rontását.

A levegő különösen értékes a vörös
ember számára, hiszen minden része-
sedik belőle: állat, fa, ember. A fehér-
ember, mintha nem is venne tudomást
a levegőről, ahogy a hosszú ideje hal-
dokló sem érzékeli a bűzt. Ha azonban
meg akarjátok venni a földünket, ne
feledjétek el: a levegő drága nekünk - :
a levegő megosztja lelkét minden élő-
lénnel, amely befogadja őt. A szél ad-
ta őseink első lehelletét és fogadta ma-
gába az utolsót. A szél kell, hogy adja
gyermekeinknek is az élet lelkét.

Meg fogjuk gondolni az ajánlatot,
hogy adjuk el a földünket.

Ha azt határozzuk, hogy elfogadjuk,
csakis egy feltétellel: a fehérembernek
úgy kell bánnia föld állataival mint
testvéreivel.

Én vadember vagyok, így nézem a vi-
lágot és nem másként. Ezernyi bölény
tetemét láttam elrohadni, amelyeket a

fehérember lelővöldözött egy arra robbogó vonatból. Én vadember vagyok és nem tudom felfogni, hogyan lehet a füstökádó vasparipa fontosabb, mint a bölény. Mi őt csak létünk fenntartására öljük le. Micsoda az ember állatok nélkül? *Ha nem lennének állatok, az ember elpusztulna nagy lelki magányában.* Ami az állatokkal történik, az történik rövidesen az emberrel is. - *Minden összefügg mindennel.*

Ami a földet éri, az eléri a föld gyermekeit is. Meg kell taníttatni a gyermekeket arra, hogy a föld, amin járnak nem más, mint őseink haló pora. Hogy tiszteljék a földet, mondjátok el nekik: az fogadta be őseik lelkét. Tanítsátok arra gyermekeiteket, amire mi tanítjuk a mieinket: a föld - édesanyánk. Ha megsértik, megsértik a fiait is. Ha az emberek a földre köpnek, saját magukat köpik le. Tudjuk, hogy *nem a föld az emberé, hanem az ember a földé.* Nagyon is jól tudjuk. Minden szétbontathatatlant, mint a családot egyesítő vér. Összefügg. Ami a földdel történik, az a fiait érinti. Az ember nem az élet szöve, hanem annak csak egy fonala. Ha megsértitek az élet szöveget, magatoknak ártotok vele.

Nemnem: éjszaka és a nappal nem élhet együtt.

A mi halottaink tovább élnek a föld folyóiban, csendes léptekkel térnek vissza tavasszal, és az ő lelkük suhan a tavak tükrét simító szellőben.

A fehér ember elgondolását, hogy megvenné a földünket, meg fogjuk fontolni. Népem azonban azt kérde: tulajdonképpen, mit akar a fehér ember? Megvehető-e az égbolt, a föld melege, az antilop fürgesége? Hogyan adhatunk el ilyesmit, és ti hogyan vehetitek meg? Vajon majd azt tehetitek a földdel, amit csak akartok? - Pusztán azért, mert a vörösbőrű ember egy darab papírt aláír, és azt odaadja a fehér embernek?

Ha egyszer a levegő frissessége és a víz csillogása nem a miénk, hogyan vehetnétek meg tőlünk? - Vissza tudjátok-e vásárolni a bölényeket, ha már az utolsó is elpusztult?

Ajánlatokat meg fogjuk fontolni. Hiszen jól tudjuk: ha nem adjuk el a földet, valószínűleg fegyveresen jön a fehér ember, és elveszi erőszakkal. De hát mi vademberek vagyunk.

A fehér ember, a hatalom ideiglenes birtokosa istennek képzeletét, aki birtokolja a Földet is. De hát hogyan

birtokolhatná az ember tulajdon anyját?

Meg fogjuk fontolni ajánlatokat, hogy megvennétek földünket.

Nappal és éjszaka nem férnek össze. Megfontoljuk az ajánlatokat, hogy rezervációba vonuljunk. Ott majd elkülönülten, békében fogunk élni; nem fontos, hol éljük le hátralévő napjainkat. Gyermekeink látták, hogy apaikat megalázták és legyőzték, harcosainkat megszegyénítették. A verezés után kedvetlenül töltik napjaikat; édességekkel és erős szeszekkel mérgezik testüket.

Nem fontos, hol éljük le azt, ami még hátravan. Már úgy sincs sok. Órákba telik csak. Néhány tél, és egyetlen gyermek sem marad életben a nagy törzsekből, amelyek egykor eme földön éltek, s amelyeknek most maradványai kóborolnak az erdőkben. Nincs más hátra, mint meggyászolni ezt a népet, amelyik egykor éppoly erős és reménytelen volt, mint a tiétek.

De miért is gyászoljam népem elmulását? Hiszen a népek emberekből állnak, mi másból. Emberek jönnek, mennek mint a tenger hullámai. Még a fehér ember sem kerülheti el a közös végzetét, pedig baráti kapcsolatban áll istenével. - *Talán mégis testvérek vagyunk... Majd meglátjuk.* Egyet azonban biztosan tudunk, amire talán a fehér ember is rájön egyszer: hogy a mi Istenünk ugyanaz az Isten. Ti talán úgy véltétek, birtokoljátok őt, mint ahogy szerintetek mi birtokoljuk a földet. Ez azonban lehetetlen. *Ő az emberek istene, fehérké és vöröské egyaránt. Ez a föld becsben áll előtte: és a földet megsebezni annyi, mint teremőjét megvetni.*

A fehér emberre is az elmúlás vár, talán még előbb is, mint az összes többi törzsre. Csak szennyezzétek tovább tulajdon ágyatokat: egy éjjel majd saját piszkotokban fulladtok meg. Azonban pusztulásotokban is fényesen fogtok világítani, Isten erejétől tüzelve, aki a földre hozott benneteket és arra szánt, hogy uralkodjatok a vörösbőrű embereken.

Ez az elhatározása rejtély.

Ha majd minden bölény kiirtott, és minden vadló betört; ha az erdő rejtett zugai is embertömegektől büzlőnek, és a dombok lejtőit feszes drótok éktelenítik el; ha eltűnt a sűrűség, és tova szállt a sas, vajon mit is jelent búcsút mondani a fürge póninak és a va-

dászatnak? - az élet végét, és a túlélésért folytatott küzdelem kezdetét.

Isten hatalmat adott nektek az állatok, az erdők és a vörösbőrű emberek fölött - de ennek oka számunkra titok. Talán megfelfedhetnénk, ha tudnánk miről álmodik a fehér ember, milyen reményekről mesél gyermekeinek a téli estéken, milyen látomások kísértik meg álmát, hogy a reggel után sóvárogjon.

Ámde mi vademberek vagyunk - a fehérek vágyai előlünk el vannak rejtve, és mivel rejtve vannak, mi tovább járjuk a magunk útját. *Számunkra legfőbb érték az embernek ama joga, hogy úgy éljen, ahogy akar, bármennyire is különböznek testvéreitől.*

Nem sok, ami összeköt bennünket.

Meg fogjuk fontolni ajánlatokat.

Ha elfogadjuk, csakis azért tesszük, hogy biztosítsuk magunknak a rezervációt, amelyet megígértetek. Ott talán a magunk módján élhetjük le hátralévő napjainkat.

Ha majd az utolsó vörösember is távozott a földről, és csupán felhőként lebeg emléke a préri fölött, akkor is eleven marad atyáink szelleme ezeken a partokon és ezekben az erdőkben. Ők úgy szerették ezt a földet, mint az újszülött anyja szívének dobogását.

Ha eladjuk nektek a földünket, szeressétek azt, ahogy mi szerettük, óvjátok, ahogy mi óvtuk, emlékezzetek őrizték, milyen is volt ez a föld, amikor megveztétek. Minden erőttökkel, egész lelketekkel, teljes szívetekkel tartsátok meg gyermekeitek számára és szeressétek, ahogyan Isten szeret mindannyiunkat. - Mert egyet tudunk: a mi Istenünk ugyanaz az Isten, és ez a föld szent neki. Még a fehér ember sem kerülheti el a közös végzetét.

Lehet, hogy végül mégiscsak testvérek vagyunk...

Majd meglátjuk...

Fordította: Dudich Endre*

Szi-etl, a dwamis törzs főnöke 1855-ben, Port Elliotban szerződéssel átengedte népe földjét az Amerikai Egyesült Államoknak. Nevét Washington állam legnagyobb városa, Seattle őrízti meg az utókornak.

*A fordítást a 16. német nyelvű svájci kiadás (1987) alapján készült 1989-ben.

A dőltbetűs kiemelések a fordítótól származnak.

/A Vadamas Vendégség 1998 melléklete/

N. László Endre

Indián hős romantika nélkül

"... Eden this or much the same
Long before the White Man came."
Chief Red Fox

Magyarul:
"... Éden volt ez, annál is több,
Mielőtt a sápadtarc jött."
Vörös Róka főnök

Az emberek akkor is raboltak, kegyetlenkedtek, gyilkoltak, amikor a keresztény büntudat még elevenen élő lelkiállapot volt. Tudták, hogy igazságtalan és borzalmas, amit az indiánság ellen elkövetnek... Mára ez a tudat az emberek lelkében elsorvad!

Tudomásunk van róla, hogy a fehérek Észak-Amerikában hatvanmillió bolygót irtottak ki, de arról, hogy hány millió indián öslakost, nincsenek adataink!

Az indiánok mozgalma a Mount Rushmore-ban tartott nagygyűlésen kimondta, hogy bojkottálni fogják az Egyesült Államok függetlensége kikiáltásának 200. évfordulóját. Sőt, a jubileum évét -1976-ot- gyászévnak nyilvánítják.

Az indiánoknak a jubileumi esztendőben valóban nincs okuk az ünneplésre!

Az indián függetlenségi mozgalom aktivistái röpcéduláikon Mark Twain-t idézik tanúnak, aki annak idején - mint újságíró - rendkívül éles hangon ítélte el az indiánok kiirtását. A nagyszerű amerikai publicista és humorista, a világhíres író, egyik cikkében a következőket írta:

"... Az Egyesült Államok kormánya bejelentette, hogy ennyi és ennyi indiánt öltünk meg. - Mennyibe került ez? - kérdeztem. - Két millió dollárba - válaszolta a kormány szóvivője. - Ezért a pénzért igazán kár volt őket megölni, ennyiért már főiskolai műveltséget is kaphattak volna!"

Százszámra sorolhatnám azoknak az indián hőseknek a nevét, akik többkevesebb sikerrel szálltak szembe a fehér hódítókkal, végül azonban - az óriási túlerő és a technikai fölény ellen vívott harcban - elbuktak... Most azon-

ban csupán egy százegy esztendeje megívott csatát eleveníték fel. Egy feketeláb indián legendába illő, de eleve kilátástalan harcát a túlerő ellen... Azért éppen erről, mert a KAPU múlt évi utolsó számában - Botos Krisztina tollából - egy írás jelent meg a feketeláb indiánokról.

Az esemény a távoli Északnyugaton játszódott le, Észak-Montanában, Albertában, Saskatchewanban és Brit-Kolumbiában. 1905-ig Albertát és Saskatchewanot még Északnyugati Territoriumok néven emlegették. Ez volt Észak-Amerika egyik legvadabb területe, ahová a fehér telepesek csak a múlt század utolsó negyedében hatoltak be.

Addig az ott élő indián törzsek folyton vándoroltak Montanából, a Missouri mellől a Peace-folyó vidékéig /ez 800 mérföldes távolság/, a Sziklás Hegységtől Manitobáig, rendszerint az óriási bölénycsordák mozgásához igazodva.

E területek uralkodó törzse a feketelábú /Blackfeet/ indiánok voltak, akiket később a fehérek méltán nevezték "a síkság tigriseinek". Az "Északnyugati Egyezmény", azaz békeszerződés ezt a törzset véglegesen kettészakította. Egyik fele az Egyesült Államokban, a másik pedig a kanadai Montana és Alberta tartományban élt.

A törzset négy altörzs alkotta, s ezeket a fehérek - tévesen - négy különböző törzsnek tartották. Ezek a vér-indiánok Cardston /Albertában/, a déli piegánok, azaz "amerikai feketelábúak" Browning és Glacier park /Montanában/, az északi piegánok Brockett környékén /Alberta/ és a tulajdonképeni feketelábúak Gleichen körül /ugyancsak Albertában/ éltek. Történelmük során sokat háborúskodtak a szíu /dakota/, a krí, assziniboin, a varjú és a kutené indiánokkal már a fehérek megjelenése előtt. Később ezek a törzsek békét kötöttek egymással, majd a fehérekkel is, de csak hosszú, véres harcok után. A fehérek azonban lassan előzöllytették azt a területet is, amit a kormányzat az indiánok számára szerződésben biztosított, ahogyan ez történt a többi indián törzs és szerződés esetében is.

Az előzmények

A történet főhőse egy - a gyerekkorból még alig kinőtt - ifjú harcos, név

szerint Mindenható Hang /Gicsi Manitú Vajó/. Ő azonban annak az Egy Nyíl főnöknek volt az unokája, aki néhány évvel korábban a Kacs-tó /Duck Lake/ vidékén szervezője és vezetője volt a nagy északnyugati indiánlázdásnak. Apja pedig Zengő Ég, a felkelés legfélelmetesebb harcosa, akit az Északnyugati Királyi Lovasrendőrség /Royal Northwest Mounted Police/ az egész Északnyugat legveszélyesebb lázadójának tartott, egészen haláláig.

Ez a fiatal harcos vívta meg az amerikai Északnyugat legnagyobb és leggyenlőtlenebb csatáját!

De lássuk csak, hogy a békekötés után miért és milyen előzmények után került erre sor?

A Mindenható Hang nagyapjáról elnevezett Egy Nyíl indián rezerváció területén kezdődik a történet, mintegy 38-40 kilométerre Duck Lake-től, ahol nagy - félévek lakta - település, valamint lovasrendőr-állomás volt.

Az óriástermetű harcos, mivel a környéken nem bukkant bölényre, lelőtt egy ökröt. Kényszerűségből tette, hiszen az indiánok irtóztak a szarvasmarhának még a szagától is. Ő ugyanis abban a hiszemben volt, hogy az állat abba a kis csordába tartozik, amit a kormányzat átengedett az említett rezerváció indiánjainak. Csakhogy az az Északnyugati Territorium tulajdona volt!

Egy félvér, aki azzal volt megbízva, hogy szemmel tartsa a rezerváció indiánjait, ezt jelentette a rendőrállomáson és másnap egy egész kis csapat lovasrendőr jött ki onnan, megbílni-cselte az ellenállást nem tanúsító harcost és magával vitte Duck Lake-be. Ott a lábára vaskarikát tettek és egy nehéz vasgolyóhoz láncolták. A cellában fegyveres őr vigyázott a megbílnicselt fogolyra. Dickson káplár ott - tolmács útján - ezt mondta neki:

- Lógni fogsz, te vörösbőrű, ezért a marháért!

Ezzel az otromba tréfával olyan lavinát indított el, ami aztán sok ember halálát okozta. Mindenható Hang az akasztást a legszegényesebb halál-nemnek tartotta /ahogyan az is volt/, s azon nyomban elhatározta, hogy megszökik!

Bámulusos testi erővel rendelkezett, ráadásul gyors és találékony harcos volt, aki a félelmet hírből sem ismerte. Amikor öre éjszaka elaludt, felemelte a súlyos vasgolyót a láncsal együtt, fel-

vette az asztalon, az ör keze mellett heverő kulcsomót, kinyitotta a bokájára lakatolt karikát, majd a cella ajtaját. Átsietett az őrház udvarán és hatalmas ugrással átvette magát a magas kerítésen. Az űzött vad sebességével jutott el a kilométer széles Saskatchewan-folyó nyugati partjára. Átúszta és virradat előtt beért a rezervációra. E szavakkal nyitott be a kunyhójuk ajtaján:

- Anyám, a lovasrendőrök fel akarnak akasztani azért a hitvány marháért!..Csakhogy engem soha nem fognak felakasztani, én harcolva akarok elesni!..

Tanácsot akart kérni az apjától, mielőtt szembeszállt volna a lovasrendőrséggel, de anyjától megtudta, hogy az apját is letartóztatták és elvitték. Tudták mekkora még mindig a befolyása, s attól tartottak, hogy a fia lefogása miatti haragjában, fellázítja az indiánokat, ha szabadon hagyják őt!..

Másnap a rendőrség lovasoszlaga vágatott be a táborba. Az indiánok válasza sem méltatták a kérdezősködőket, mire azok átkutatták a táborn, s természetesen Mindenható Hang szüleinek a sátrát is. Csak éppen arra nem gondolt egyikük sem, hogy felemelje azt a bölénybőrt, ami alatt nem csupán az élelmiszerkészlet volt, hanem a keresett személy is, mégpedig úgy, hogy a puskája csövélével a kutató rendőröket vette célba!

Nem sokkal később Mindenható Hang - tizenöt éves feleségével együtt - elhagyta a táborn. Csak némi élelmiszert, két lovat és előltöltős puskáját vitte magával.

Közjáték

Az emlegetett lovasrendőrség nem bírt belenyugodni a kudarcba. Egy őrmestert és egy félvér kémet bízott meg, hogy bármi áron fogja el és vigye vissza Duc Lake-be a fiatal harcost. Lám, milyen fontos volt egy fiatal indián törvény elé állítása, egy olyan személyé, aki addig csupán egy ökröt lőtt le, s ezt a "nagy bűnét" azzal tetézte, hogy sikerült megszöknie a lovasrendőrség fogdájából.

Az üldözők - néhány nappal később - lövést hallottak. Vágatva indultak a hang irányába, s a cserjés tisztásán megpillantották a keresett indiánt. Éppen a lelőtt prérityúkot emelte föl, s kissé távolabb a felesége a lovak kan-

társzárát tartotta. Mindenható Hang látva a csendőrt és kísérőjét, megtölte fegyverét és nyugodtan várva, célzásra emelte azt. Alig huszonöt lépésre lehettek csak, amikor odakiáltott nekik:

- Álljatok meg, különben lövök!

Azok nem álltak meg második felvilágításra sem, mire a fegyver eldőlt. A torkán talált rendőr holtan bukkolt le a lováról, s az indián odaszólt a rémült félvérnek:

- Téged csak megjelölök!

Következő lövése a kém könyökét zúzta szét. A sérült félvér lóhalálában vágatott be a rendőrállomásra. Ott eladagolta, mi történt s aztán megsarkanyúzza lovát. Többé senki nem látta őt azon a vidéken.

Most már egy emberélet volt Mindenható Hang rovásán, s kezdetét vehette Északnyugat történetének legnagyobb, leghíresebb embervadászata! Magas vérdíjat tűztek ki a fiatal harcos fejére, törvényen kívülinek nyilvánították, ami annyit jelentett, hogy bárki megölhette őt!.. Hiszen pontosan ez volt a cél! Ám hiába fészülte át újra és újra a lovasrendőrség az északi vadont, nem bukkantak a nyomára. Csaknem két évig tartott ez az eredménytelen hajsz. A rendőrség krónikájában az áll, hogy ez idő alatt egyetlen egyszer sem látogatta meg a szüleit, s egyáltalán nem adott hírt magáról a fiatal indián harcos!..

A valóság viszont más! Szülei /akik 1928-ban még ott éltek a rezerváción/, utólag elmondták, hogy fiuk közben többször meglátogatta őket, kijátszva a tábor körül lesekedő kémek éberségét. Nem egyszer még a feleségét is magával hozta. Apja akkor még mindig fogoly volt. Látogatásai alkalmával két napig is aludt egyfolytában a meghajszolt indián, míg anyja éberen őrködött felette.

Egy ilyen látogatásuk alkalmával, Mindenható Hang harmadmagával jött. Felesége egy kis mohával bélelt bőresőt cipelt a hátán, benne a kisfiukat /akiből csaknem kétméter magas férfi lett/. Mindenható Hang ekkor feleségét és kisfiát anyjánál hagyta és újra bevette magát a rengetegbe. A lovasrendőrség végre belátta, hogy így soha nem éri el a célját, s ezért egy ravas tervet eszelt ki.

1897 áprilisában hazaengedték Mindenható Hang apját!.. Tudták, milyen erős szálak fűzik egymáshoz a két

embert, s az apját csalétekként akarták felhasználni. Legközelebbi titkos látogatása alkalmával az apa és fiú hosszan beszélgettek egymással, majd Mindenható Hang így szólt édesanyjához:

- Ráuntam a bűjdosásra! Ha megint jönnek a lovasrendőrök, szembeszálllok velük!

Pár nap múlva az egyik félvér kém jelentette a lovasrendőrség parancsnokának, hogy a keresett harcos apja, Zengő Ég, az éjszaka egy bizonyos órájában minden nap elhagyja a táborn. Bizonyára közelben tartózkodó fiának visz ételmelet egy megbeszél helyre.

Az őrállomás parancsnoka, J. Wilson két lovasrendőrt és egy Napoleon Venne nevezetű félvért küldött a rezervációra azzal a szigorú paranccsal, hogy élve vagy halva hozzák el Duck Lake-be a gyilkost!..

De azok bátorsága nyomban ellillant, amikor a rezervációra értek, s a táborba már be sem mertek menni. Nagyon jól tudták, hogy Mindenható Hang fegyvere sosem téveszt célt. Leszálltak a lovukról, cigarettát sodortak. Ekkor az utat szegélyező bokorból lövés dörrent, s a félvér - golyóval a mellében - elterült a földön. A két rendőr gyorsan a lovára kötözte a sebesültet és visszanyargalt vele az őrállomásra.

Ekkor már Mindenható Hang sem volt egyedül. Csatlakozott hozzá két ifjú, hogy segítsék őt utolsó harcában. A történetek után Mindenható Hang elmondta szüleinek, hogy egyik - még alig tizenöt esztendő - társa kérte őt, hadd végezzen ő az áruló félvérrel, de elhibázta a lövést.

- Ez indiánok és fehérek harca! Minek avatkozik bele egy hitvány félvér, - mondta Mindenható Hang.

Venne alig épült fel sebesüléséből, a Yukon vidékére költözött családjával és csak tizennégy év múlva tért vissza onnan.

Harci ösvényen

Csakhamar az egész környék tudomást szerzett Mindenható Hang visszatéréről, s arról, hogy harci ösvényre lépett. Azt is megtudták, hogy csatlakozott hozzá tizenöt éves unokafivére, Felszáll az Égbe és Popean, a sógora. Ők ketten az indián testvériség parancsát követve határozták el, hogy vele együtt halnak meg, de előtte még annyi sápadtarcot ölnek meg, amennyit csak tudnak!

Mindjárt másnap, a negyven mér-földre fekvő Prince Alberta-ból, Allan kapitány vezetésével tizenkét rendőr, Duck Lake-ből pedig, Wilson felügyelő parancsnoksága alatt egy rendőrkülönítmény indult el a Minnecsinasz-dombok felé. A következő nap reggelén Allan kapitány osztaga három gyorsan mozgó alakot pillantott meg a távolban.

- Talán csak antilopok! - vélekedett az egyik rendőr.

Amikor a közelükbe értek, látták, hogy három harcra vetkőzött indián, s a kapitány mindjárt tudta kik azok, és nyomban támadást vezényelt. A három indián mozdulatlanul várta, amíg lőtávolba értek, s akkor megkezdte a tüzelést. Allan kapitány jobbkarját, Raven őrmesternek a combcsontját zúzta szét az indiánok első sortüze. Hockin káplár vette át a parancsnokságot. Biztonságba helyezték sebesültjeiket, majd visszavonultak az erősítésre várva.

Mindenható Hang közben két társával együtt eltűnt egy félmér-föld széles cserjésben. Ezt a helyet választotta utolsó csatája színhelyül. Elhatározta, hogy élve nem hagyja el azt a helyet, ahogyan soha nem hagyta el a szülőföldjét sem. Azt a bozótot ma is "Mindenható Hang cserjése"-nek nevezik nem csupán az indiánok, hanem a fehérek is, akik közül sokan szemlélői voltak ennek a kilátástalanságában is hősi küzdelemnek.

Az első roham

Nemsokára megérkezett a helyszínre Duck Lake-ből a különítmény és a délután folyamán pedig újabb erősítés érkezett. A Prince Albert-i helyőrségből odaküldtek minden nélkülözhető embert, mintha legalább az egész törzs hadat üzent volna a lovasrendőrségnek...

Déután hat óra.

A rendőrök közül kilenc és egy polgári személy jelentkezik önként a támadásra. Rá is fizetnek "hősiességükre", mert Mindenható Hang és két társa a bozót szélén várt rájuk. A rendőrök és a civil még el sem érik a bokrokat, Hockin káplár halálos sebet kap, Duck Lake postamesterének szívét járja át golyó, majd Kerr csendbiztos esik el.

A Királyi Lovasrendőrség elmélkedhetett rajta, hogy Dickson káplár

ostoba tréfájának volt ez a következő. Eddig öt lovasrendőr, két szolgálatban álló kém és egy polgári önkéntes esett el kötelessége teljesítése közben. A csata után Dickson káplárnak le kellett vetnie a lovasrendőrség vörös kabátját és nyomban kizárták a testületből, s őrizet alatt kényszerítették rá, hogy sajátkezűleg ássa meg Colebrook őrmesternek, Mindenható Hang első áldozatának sírját.

A kudarc után a lovasrendőrök azt a tervet főzték ki, hogy az éjszaka folyamán rágyújtják a bozótot a három indiánra... Csakhogy azok észrevették a feléjük lopakodó rendőröket és rájuk lőttek. Azok futva menekültek vissza, még a halottaikat is otthagyták. A cserjést viszont - lőtávolon kívül - körülvezték, nehogy az indiánok megszökhesse. Egyiküknek sem jutott eszébe, hogy Mindenható Hangnak - már korábban - ezer alkalma nyílt arra, hogy feleségével, kisfiával "átsétáljon" az Egyesült Államokba...

A lovasrendőrség újabb erősítést kért!

A Duck Lake-től kétszáz mér-földnyire levő Reginában volt a lovasrendőrség kerületi parancsnoksága, s ott nagy tánemulatság volt éppen, amikor lóhalálban megérkezett a futár. /Egy küldöttség indult volna másnap hajnalban Angolországba, Viktória királynő jubileumának köszöntésére./ A zenekar hirtelen-váratlanul rázendített az angol himnuszra, ami a bál, a mulatság befejezését jelentette.

A himnusz elhangzása után a lovasrendőrség parancsnoka kijelentette, hogy a küldöttség indulását el kell halasztaniuk, mert aggasztó hírek érkeztek az északi területekről. Herchimer ezredes elrendelte, hogy huszonöt rendőr - Mac Ilre helyettes megbízott és Mac Donnel felügyele alatt - egy kilencfontos tábóri ágyúval és egy Maxim-golyószóróval, induljon a térképen megjelölt helyre. Ugyanakkor - Gagnon felügyelő parancsnoksága alatt - Prince Albert-ből is a "csata" színhelyére indult egy különítmény. Ezzel az Assiniboina területén állomásozó lovasrendőrségnek teljes állománya mozgósítva lett. Rajtuk kívül még többszáz önkéntes is útnak indult. Duck Lake-ben külön munkásosztagot toboroztak. Nekik az volt a feladatuk, hogy lövészárkokat ássanak, sáncokat emeljenek, s így a támadók fedezékben közelíthessék meg "a három meg-

veszekedett" indiánt, ha nem sikerülne őket ágyútűzzel sem megsemmisíteni, vagy megdásra bírni...

Péntek este volt.

A cserjésből felhangzott Mindenható Hang kiáltása:

- Vöröskabátosok /az indiánok így nevezték a kanadai lovasrendőröket/, ma kemény csatát vívtunk, s mi itt megéheztünk. Küldjetez ennivalót, s holnap aztán végigküzdjük a harcunkat!

A rendőrök nagyon meglepődtek ezen a kérésen. A legtöbbjüknek sejtelve sem volt róla, hogy az indián erkölcs szerint egészen természetes volt ez a kérés, ahogyan a teljesítése is az lett volna. Pontosan ez volt az oka, hogy a harcoló indiánok nem acsarkodtak egymásra, s iratlan, de szentnek tartott törvényeik mindig biztosították a harcoló felek esélyegyenlőségét. De hát a fehérek nem tartották magukat a vörösbőrűek törvényeihez, s így az indiánok éhezve várták a hajnalt... Közben Foltos Borjú, Mindenható Hang édesanyja, a közeli dombtetőről, harcra lelkesítette fiát. Hangos szóval regélte apjának és nagyapjának hőstetteit.

- Ne csüggedj, hős magzatom!... Küzdj meg velük bátran, és fegyverrel a kezében halj meg, ahogyan nagy harcoshoz illik!...

Közben a fia vissza-visszakialtott neki:

- Éhezünk. A fák kérget rágcsáljuk és víziunk sincsen. De ne félj, anyám, kitarunk mindhalálig!

/Senki nem tudta, hogy már csak ketten vannak életben. Popeán az első támadásnál halálos lövést kapott./ Mindenható Hang és fivére gödröt ástak a cserjés szélén, azt ágakkal fedték be. A két halott lovasrendőr teste alig három-négy méterre volt a gödrötől. Elvették ezek puskáját, töltényeit, s eldobták nehézkes előltöltő fegyvereiket, majd elhelyezkedtek a gödörben.

Talán csak taktikából nem közölte Mindenható Hang az édesanyjával Popeán halálát, s hogy az ő lábát is szétzúzta egy rendőrgolyó, ahogyan az anyja sem hozta tudomására, hogy az apját ismét őrizetbe vették.

O' Kelly biztos úgy látta, mintha az egyik halottnak vélt rendőr megmozdult volna, s önként jelentkezett keresett, hogy Hockin káplárt elhozzák a cserjéstől. Doktor Stewart, Duck Lake gyakorló orvosa volt a jelentkező.

Könnyű kocsira ültek és vad iramban hajtottak a cserjéshez. Annak a szélén megálltak, O' Kelly a kocsikaszba emelte a káplár testét, miközben az orvos a lovakat tartotta. Utána gyorsan elhajtottak. Négy méter se választotta el őket a két indián puskájának csövétől, de egyetlen lövés sem dördült. Az orvos ezt annak tulajdonította, hogy Mindenható Hang jól ismerte őt. Ennyit "a vad indiánok" harci erkölcséről...

- Tudta, hogy én csupán orvosi minőségemben vagyok ott jelen, s ezért hagyta elhozni a káplár holttestét!

Eldördülnek az ágyúk

Most már egyik fél sem hátrálhatott meg!

Mindenható Hang különben sem tette volna, hiszen ő maga választotta a harcshoz legméltóbb halálnemet... A Lovasrendőrségnek meg a tekintélye forgott kockán, s kötötte őket a katonai fegyelem! Hiába ismerték el mindnyájan és csodálták az indián rendíthetetlen bátorságát, ezt az érzésüket beárnyékolta bajtársaik halála.

Utólag parancsnokaik is elismerték, hogy ők követték el az első hibát, amikor lefogatták az indiánt. A második hibát a tréfálkozó káplár követte el, aminek következtében Mindenható Hang megszökött a fogságból. De akkor még egyik fél sem követett el jóvátehetetlen hibát. Az újbóli elfogásra küldött lovasrendőrrel kellett volna megüzenni neki, hogy az ökörlövésért és a szökésért csak egészen enyhé büntetésre kell számítani. Ez lehetett volna az ökörlövés megtérítése és még a legrosszabb esetben is csak néhány napi börtönbüntetés. A Lovasrendőrség tagjainak fejében meg sem fordult, hogy őt halálra ítéljék és felakasszák.

A lovasrendőr azonban nem egy ilyen üzenet átadására kapott parancsot. Eldördült Mindenható Hang puskája, s a lováról holtan bukott le első áldozata. Utána az események már feltartóztatlanul követték egymást és ide torkolltak...

Másnap délután eldördültek az ágyúk és az első gránátok becsapódtak a cserjésbe. A lovasrendőrök lőtávólól kívülről figyelték az eseményeket. A bozótból akkor már egyetlen lövés sem dördült. De most már biztosra akartak menni, nem akartak egyetlen

életet sem kockáztatni. Órákig tartott az ágyúzás/délután hattól sötétedésig, s amikor végre beszüntették, valamennyien elképzelhetetlennek tartották, hogy az indiánok túléltek volna. S akkor ismét felhangzott az indián kiáltása:

- Jól lőttetek, vöröskabátosok, de nem céloztatok elég pontosan. Jobban kell igyekeznetek!

Azután csend lett, olyan csend, hogy a bozótot körülzáró csaknem kétezer ember még egymás lélegzetét is hallotta... S hogy közben mire gondoltak, azt a csata után sokszor elmondták. Egyesek halott bajtársaikra, mások a három indiánra, aki három napja küzd étlen és szomjan a túlerő ellen... Sokakban felmerült az a gondolat, hogy ebben az esetben nem az indiánok vétkesek a történetekért... Átkozták azt a társukat, aki ennek a harcnak az előidézője volt, és ezáltal felelős bajtársaik, de az indiánok haláláért is...

Még sok-sok évvel a harc után is beszéltek, hogy csodálták a fiatal indiánok hősi elszántságát és szégyelltek magukat, hogy lovasrendőrként vagy önkéntesként ágyúkkal támadtak Mindenható Hangra és társaira. Akkor sokan közülük még remélték, hogy azok az éj leple alatt megszöknek és többé hírüket sem hallják...

Az éj csöndjét csak egyetlen puska-lövés törte meg. A golyó lesodorta az egyik - éppen pipára gyújtó - őrszem kalapját. Inkább csak amolyan figyelmeztető lövés volt, hogy vigyázzon jobban az életére, legyen óvatosabb, mert Mindenható Hangnak minden golyója célba talál... Csakhogy a lövést nem a cserjésből, hanem egészen más irányból adták le!... A titok nyitjára csak később jötték rá.

A hullaszag odacsalta a környékről a prérifarkasokat és azok vonítása, gyászos üvöltése még kísértetiesebbé tette az éjszakát... Pontban éjfélkor - a cserjés mögötti dombról felhangzott a harcos edesanyjának dala; fiának halotti dalát énekelte, és ekkor mennydörgő erővel, mélyen zengő visszhangként felelt rá Mindenható Hang. Ő is a halotti dalát énekelte. Ekkor hallották utoljára a nagy harcos hangját... A cserjést körülvevő csaknem kétezer ember között talán egyetlen egy sem volt olyan, akit nem rendített mélyen meg a fiatal indián búcsúja az élettől...

Edesanyja három nap, három éjjel ott volt a közeli domb tetején, étlen és

szomjan. Minden éjszaka megkísérelte, hogy besurranjon a cserjésbe, a lovasrendőrök mindannyiszor visszavítették a helyére, hiába kérte őket:

- Engedjétek! Be akarok menni a bozótba, hogy szívemre ölelve védjem a fiam!

A rendőrök már könyörögtek neki, hogy mondjon le a szándékáról:

- Mama, nem szabad odamennem! Mondj le a szándékról! Igazán csúf, szégyenletes dolog lenne, ha téged is meg kellene ölnünk...

Ez így igazán szépen hangzik, a valóságban viszont nem lett volna egyedülálló eset, s főként az Egyesült Államok vagy Kanada területén vívott csaták történetében nem, amikor a harcosok vadászaton voltak, támadtak a védtelen indián falvakra, táborokra, s lemészárolták ott az öregeket, asszonyokat és gyermekeket... Ezek eltitkolhatatlan tények!

Később az idős asszony elmondta, hogy akkor már nagyon gyenge volt, mert három nap szemhunyasnyit sem aludt, egy falatot sem evett... Nem akart enni, amikor tudta, hogy a fia éhezik és szomjazik.

Az ágyúk és a halál

Másnap reggel hattól szakadatlanul dörgött a két ágyú, egészen délig. A lövedékek gyilkos erővel robbantak szét a cserjésbe. Emberi számítás szerint ezt az indiánok sem élhették túl, de talán még ott lapuló egér sem...

Egy órával később egy csapat indult a cserjés átkutatására. Az első próbálkozásuk nem járt sikerrel, de másodszor már rábukkantak az indiánokra. Az ágakkal és avarral kitünően alcazott gödör fenekén ott feküdt holtan Mindenható Hang, s mellette a tizenöt éves fiú, Felszáll az Égbe. Ő is több súlyos sebet kapott, de még élt. Az egyik lovasrendőr odament és közvetlen közelről föbelőtte a sebesült fiút. A parancsnoka ráförmedt:

- Te vadállat! Aki erre képes, maga is golyót érdemelne, az nem ember, annak nincs szíve!

Mindenható Hang homlokát egy repeszdarab hasította szét, de ezenkívül még hét sebe volt. Popeannak, sógorának a holtteste a bozót szélén feküdt. Ő már az első napon halálos sebet kapott...

Ami akkor megtudtak a lovasrendőrök és az önkéntesek, az csodálattal

töltötte el őket. Kiderült, hogy Mindenhátó Hang előző éjszaka - az örök éberségét kijátszva - átszökött az ör-láncon, s talán száz méterre a rendő-rök háta mögött, elbúcsúzott hozzá-tartozóitól. Ott találták meg egyik vér-áztatta mokaszinját, s a cserjés szélén eldobott, ágakból összetakolt mankó-ját, amire a szétroncsolt bokája miatt volt szüksége...

Az akkor ott jelenlevő rendőrök és civilek talán halálukig nem értették, miért tért vissza a cserjésbe, ahol a halál várt rá, amikor sikerült neki átjut-nia a gyűrűn? Ezt csak egy indián ért-heti meg, vagy aki úgy gondolkodik és cselekszik, mint ő. Nem szökhett el gyáván arról a helyről, ahol egyik tár-sa az ő ügyéért harcolva esett el, a má-sik pedig sebesülten visszavárta, hogy együtt fejezzék be azt, amit elkezdtek!

Igy derült ki annak az éjszakai pus-kalövésnek a titka, mely az egyik ór fe-jéről lesodorta a kalapot.

A gödör körül hiányzott a bokrok kérge, amivel az éhező indiánok táplál-koztak, s az egyik közeli fa törzsén - indián képirással bevésve - a követke-ző szöveg állt:

**ITT HALT MEG HÁROM BÁTOR
HARCOS!**

Az olvasókra bízom a mondat értel-mezését, vajon saját emléküket, vagy három utolsó áldozatának emlékét örökölte meg Mindenhátó Hang... Valóban három vitéz harcos halt hősi halált. Közülük az első 1897. május 26-án, és kettő pedig május 28-án...

A színhelytől alig hat mérföldnyire, az Egy Nyíl rezerváció területén huszonnyolc évvel később még ott élt Mindenhátó Hang édesanyja, még mindig szép felesége és fia.

Először 1941-ben hallottam ezt a tör-ténetet Hitess Kristóf paptanáromtól, elsős gimista koromban. Amikor látta, milyen hatással volt rám a táborniűz mellett elmondott történet, kölesőna-dott egy Feketeláb-indiánokról szóló könyvet, amit Mindenhátó Hang édes-anyjának fogadott fia írt. A könyv egy hétig lehetett nálam, aztán tovább kel-tett adnom. Én azonban egy hét alatt többször elolvastam, s ezt a történetet talán ötvenszer is. Később oly sokszor elmondtam "indián testvéreimnek", azaz kis indián törzsem tagjainak, az-tán pedig diákjaimnak, hogy halálo-mig megörzöm emlékezetemben.

Igy, romantika nélkül!

Lelkes Miklós

versei

Hangya

Morzsát cipelt és munkadalt dúdolt egy csöppnyi hangya. Észre sem vette a fenyők nagy, gögös birodalma.

A barna boly még messze volt. Virágtükröben álom sétált a légben át meg át a kékfehér határon.

A táj mindent jól tudni vélt, de nem értett meg semmit: a végtelent morzsák, dalok, hangya-létek teremtik.

Magasban, s alant fecske szállt: vitorlás égmadárka. Ezüst csivítjét szórta szét bodzaillatos nyárra.

Tudtam, hogy más én sem vagyok: megfáradt-dalú hangya, s előttem gyantás nagy fenyők gögös-zöld birodalma.

Morzsá-létemmel bolyomig, sejtettem, el nem érek: a táj még előbb rámterít örökcsendű sötétet.

Szóltam hát: -Könnycsepp, mondd, mit ér a lét, hangyányi hangya? S a dal, melynek egy pillanat csillagfény a jutalma?

Tünődő könnycsepp csillogott, de nem válaszolt mégsem, s egy konok csillag dalt dúdolt a szívem közepében.

Csokonai

Tájak emeltek szépség-angyalszárnyal, üres zsebed meg húzott földre le. Menny és Pokol így rángatott: az élet. Fény és sötét furcsa egyvelege.

Verseid lelkét mutatni akartad másoknak is: hazában a hazát, hát megbántottak, megaláztak, s újra kigúnyolták Égboltod csillagát.

Konok Debrecen ott várt, vaskalapban. Pozsonyban sértett a főúri gög és szűk diétán tartott a diéta. Egyre nyeltes az éhkoppos időt,

s jött, szerelemmel, városod: Komárom, majd Csurgón lettél helyettes tanár. Szemedbe néztek a somogyi tájak, s látták: a lelked fáj, mennyire fáj!

S mi változott? A Vers ma is magányos, akár a múltban, s a Költő is az. Gög és lenézés csupán köntöst váltott. A szegényekből felsír a panasza.

Lillád ma is elszállna, mint Reményed. Hány Lilla van most, aki versre vár? Szíválmaikban józan bankbetétek és dagadtbukzás nóta-giccskirály.

Mi látjuk csak, kóborló lantosokként, hogy felettünk kérdően áll a Nap, s törtet hangos, teltszébű "oskolázott", erkölcsében mind "oskolátlanabb"?

A költő most is szegény és magányos, bármily magasra küldi csillagát és vers-szívében hiába mutatja nagy-nagy kincsét: az igazi hazát.

Rudnai Gábor Egzotikum

Reklámok égő tűzjeleit tetoválja az égre az áram, mozdul a ködsungel, kivirágzik a bűn, a szemét is az utca porában, nem passzát söpör itt, de a "sárga csiga". Kinn a vadon peremén, ahol élek, zöldel a HÉV, csörren a pénz a közértben a préda felett. Csattogó fogú barbár nép gyűléseze tülekszik a turfon, és nem a lóéből, de a lóra jövődől a táltos. ó, ne keresd máshol, honi flaszeren is terem egzotikum!

Horváth Jenő

Jelenlét

Szobányi
estéim
vigasza
emlékek
csomóját
oldozza.

Pillangó
szirmai
a pillanat
kibontja,
vágyamat
a hallgatás
mélyíti
arcomra.



Szívem harangja

Hamvadó
nappalok
olvadó
csendjében
álmokkal
ágyaztam
rántalan
reménnyel.

Társtalan
éjszakán
arcoddal
álmodtam
reggelre
megkondult
szívemnek
harangja.

Baráti Molnár Lóránt Koraőszi prelúdium

Elfelejtett mosolyok, nevetések,
ölelkezések árnyai járkálnak
a haldokló nyár
szomorú mosolyában,
az ősz megint
rozsdá-arany-fényeit
villogtatja,
halkan dúdol
valami távoli dallam,
s ígéri későnyári
örömök eljövételét,
de elfogy
a pásztorok furulyájából
az ígéret királyok eljövételére.
Itt állok, a fény
ablaka előtt, vállamon
harmatkönnyes
hajnali ég, kezemből
az észak szele indul,
hogy vágyott dél kapujáig
érkezzen, megmagyarázhatatlan
bánatú esők riognak,
csörögve botladozik
az utak mellett a dió,

ájult önkívületben
fúj takarodót a napraforgó
sárga trombitája,
az éjszaka partjain ülve
varjak kárognak a zizegő
avar felett, meghalni
készül már bennem
a nap-tekintetű-álom,
mennék vissza a fénybe
a csend lépcsőin járva,
a fák aranyagancs formájú
ágain szél sikoltja
az átmeneti halált;
arcomon a len-színű-ébredés,
szeretnék még fény-zivatarban
botorkálni kicsit; botra-támasztott
lépteimmel, -mielőtt befed
a tél fehér csendje,
mielőtt szívemre zuhannak
a halott lombok, mielőtt
végleg elnémul
a dal nyelvemen -

Győr, 1999. szeptember 7.

Lelkes Miklós Meddig utazom...

Meddig utazom, vén lantos-legény,
a tudomány Thália-szekerén?
Nincs-utakon sírnak a kerekek,
az eső ver kopott díszleteket.

Ó, Tudomány, vándorszínész-cigány!
Kalapozol ma is, mint hajdanán.
A főúr Széchenyit de keresed,
aranyat dobó mecénáskezet!

A Társulat ma is, mint egykoron:
ki színjátékon vidul, ki boron,
ki koldus létben dajkál lombikot,
amelynek alján fortog vélt titok,

ki meg képernyőn kerget árnyakat,
másból hetykén jönnek gögös szavak,
de Széchenyi nincs, most Mammon az úr,
ripacs, tudós mind szolgálni tanul.

S a Nagy Színész, Tudós? No, az magá
nyújtja, - de itt? Majd mind Amerikát
szolgálja régen, ott ad szót, valót,
s köszönt csillagos-sávos lobogót.

A Társulat ma is, mint egykoron,
ittthon tengődik játékon, boron,
s tehetséget, tudást úgy tékozol,
hogy sír az Isten, titkon, valahol.

Mit mondhatnék én, vén Lantos-legény
a Tudás cigányszínház-szekerén,
melyen olykor egymás hajába kap
darabka koncertet tegnap egy-csapat? *

Kerek-panaszra nincs múlt, békítő,
és rókaarecal ígér a jövő,
s fáj a szívben volt-vágy, piros-meleg:
az a Csillag, - az az egyetlenegy.

Dr. Domonkos János Himnusz

A magyar nép zivataros századaiból

Egybefonódás, érzelmileg is eggyé válás a nemzettel. A magyarság ezt a költeményt tette meg nemzeti énekévé. Kis nép és elzártabb terület kultúrája csak úgy tud megmaradni, ha néhány génusz mellett még abban is nagy, hogy sokan és együtt segítik alkotóművészt fiaikat feltámasztani: esetünkben Kölcsey költészetét, illetve Erkel zenéjét a hálás közfigyelem sugarába állítani.

Kölcsey Ferenc nemzeti énekké lett, vallásos motívomukkal átszőtt óda-költeményét, zenetörténetünk büszkeségét, Erkel Ferenc zenéjével a magyar nép akarata avatta nemzeti himnusszá.

A korábbi templomi himnuszok nyomán - a 16. sz.-tól kezdve - Európa szerte néphimnuszok, nemzeti himnuszok keletkeztek. Magyarországon a 18. sz.-ban a Boldogasszony Anyánk (1714) és az Ah, hol vagy magyarok (1763) kezdetű vallásos énekeket énekelték néphimnusként. A 19. sz. elejétől Magyarországon a hivatalos ünnepeken már az osztrák császárhimnusz énekelték. Ugyanis a Szent Szövetség (1815) nyomában országunkra a nyílt Habsburg-uralom nehezedett. I. Ferenc király 13 éven át nem hívta össze az országgyűlést. De a nemesség növekvő elégedetlensége hatására kénytelen volt összehívni az ún. első reformországgyűlést. Ezzel indultak meg a reformküzdelmek, amelyek aztán az 1848-49 évi forradalomhoz és szabadságharchoz vezettek.

Az 1820-as évek elejének kilátástalan, csüggedt nemzeti hangulatát Kölcsey (1790-1838) Himnusza (1823. jan. 22.) örökölte meg legbeszédesebben. A költő akkor már a világtól elzártan élt Szatmár megyei birtokán, így a vers születésének helye: Cseke. Az európai szabadságmozgalmak elbukásából elkeserítő következtetést szűrt le, és a maga korában sem látott olyan társadalmi erőt, mely a nemzet függetlenségét, jobb jövőjét kivívhatta volna. Ezért fohászkodott himnusza elején Istenhez.

Tőle kért, várt jobb sorsot, "víg esztendőt", a sokat szenvedett magyar nép részére. Kölcsey mélyen átélte történelmi múltunk viharos eseményeit és szenvedélyes szabadság-szeretettel szólaltatta meg a jobb jövő vágyát, az egész magyarság sóvárgását. Ezt váltott himnusza az egész nemzet énekévé.

A költemény kulcsfogalmai: Isten, balsors, haza, szabadság. Isten nevével kezd, majd szintézist teremtve a történelmi magyarsággal, érzelem-azonosságban vállalja a közösségi balsorsot, s költői látomásában - a szabadság távlatában - az isten erejű nemzeti lélek feltámadását vetíti fel. Saját eszméiből, a nép hányatott történelmének keresztül-egyensúlyt teremtve - azonosul a nemzettel és hazájával. Kifejező erejű a haza fogalmának háromszori alkalmazása: A "szép haza" kép először a 2. versszakban tűnik fel, majd ahol a múltba helyezett kép véget ér, az ötödik versszakban: "Hányszor támadt tenfiad, / Szép hazám, kebledre", harmadszor pedig a híres sorokban: "Szerte nézett, s nem lel / Honját a hazában", ez már a jelent festő hatodik strófában található.

Kölcsey saját kezű kéziratán a Himnusz cím után alcím következik: A magyar nép zivataros századaiból. Jelentése van, mely az egész vers értelmével összefügg. A költő szándékosan a múltba helyezi versét, ez a cenzúra megtévesztésére is nyújthatott némi fedezéket.

A vallásos, isteni képzet pozitív értelmet nyer a Himnuszban: az isten erejű nemzeti lélek feltámadásával.

Erkel Ferenc (1810-1893 - maradvány nagy alkotásain túl - azért tiszteltre méltó, mert ő komponálta meg nemzeti imánk, a Himnusz zenéjét. Zenéjével úgy erősített, lázított, vigasztalt (Hunyadi, Bánk bán), hogy forradalomba ment vele népünk és megrázta elnyomatása bilincseit.

1844. febr. 29-én Bartay Endre, a Nemzeti Színház igazgatója pályázatot hirdetett a Himnusz megzenésítésére.

20 arany pályadíjat tűzött ki a legjobb népmelódiaért.

Erkel Ferenc csakhamar megírta a Himnusz zenéjét. Erre az idős Erkel így emlékezett vissza:

"Csend van. Ülök és gondolkodom: hát hogy is kellene azt a himnuszt megcsinálni? Elém teszem a szöveget. Olvasom. Megint gondolkodom. És amint így elgondolkozom, eszembe jut az én első mesteremnek a szava, aki Pozsonyban tanított. Azt mondta: fiam, mikor valami szent zenét komponálsz, mindig a harangok szava jusson először eszedbe. És ott a szoba csöndességében megzendülnek fülemben a pozsonyi harangok. Áhitat száll meg. A kezemet a zongorára teszem és hang-hang után olvas. Egy óra sem telik belé, megvan a himnusz."

(Gárdonyi Géza: Erkel emlékkönyv, 1910)

Erkel "Itt az irás, forgassatok / Erett ésszel, józanon." (Kölcsey) jelisével nyújtotta be pályaművét. A beérkezett 13 pályamű közül a bíráló bizottság egyhangúlag Erkelnek ítélte a 20 arany első díjat, mert - mint indokolták - amellet, hogy magyar jellemű s a költemény szellemét leginkább megközelítő, s két fő kívánságot: a dallamegyszerűséget és a himnuszi emelkedettséget a legszerencsésebben közelíti meg.

A Himnusz bemutatása 1844. július 2-án került sorra a Nemzeti Színházban. A dallam és szöveg - azóta is mindig - egyszerre áhitatra kelt mindenkit. Az arcok megmerednek, a szemek megtelnek könnyel. Ünnepezték Erkel!

Ezt követően aztán diadalutat járt be a nemesveretű szerzemény. 1844. augusztus 10-én a Himnusz először szólt meg nyilvános népünnepségen: az óbudai hajógyárban, a "Széchenyi" nevű gőzös vízre bocsátásakor. A Honde-rű c. lap így méltatta: "Szent lelkesedés rezgé át a hallgatóságot, az erősmellű férfi és a csengőhangú énekesnők minden szavára, mely az érhangszerek harmóniájával valóságos nemzeti himnusszá magasult."

Öt nap múlva először szólalt meg egyházi ünnepségen: a pesti polgári őrház zászló szentelésén, a Rákos mezején. Augusztus 25-én pedig a pesti vaknevelde vizsgaünnepélyén is a Himnusz énekelték a tanítványok. A Himnusz eleinte főleg a színházak, a vidéki színészek és az ifjúság terjesztették. 1845. május 16-án Kolozsvárra érkezett Deák Ferenc és Vörösmarty. Az ifjúság roppant tömege fáklyás zenével várta őket. Szállásuk előtt a tisztelgő fiatalság a Himnusz és a Szózatot énekelte, a zenekar pedig a Rákóczi-indulót játszotta. Deák Ferenc beszéde alapgondolataként pedig az eldalolt Himnusz azon szavait választotta: "megbűnhődte már e nép a múltat s jövődöt!"

Igazi jelentősége azonban a szabadságharc utáni elnyomás idejében emelkedett ki. Erkel 1850. március 26-án bátran előadta a Nemzeti Színházban a teljes kórossal és zenekarral a pesti gyermekkorház javára adott műsor végén. Ő maga merészen segítette kibontakoztatni igaz jelentőségét az elnyomás későbbi időszakában is. 1856. május 18-án Kölcsey Ferenc sír-emlékének felavatásán Csekén a pataki kántus a Himnusz énekelte.

A pataki kántus évkönyve írja: "Csekei útnak diadalmenetéhez hasonlított. Nemcsak a hallgatóság, hanem az egész haza méltánylatát és dicséretét megszerezénk."

Kölcsey Ferenc költő, kiemelkedő reformkori politikus, neves szónok, a magyar kritika egyik első jelentős képviselője: **LEGNAGYOBB VERSEI KÖZÉ TARTOZIK A HIMNUSZ.**

Erkel Ferenc a legnagyobb magyar zeneszerzők egyike, a Nemzeti Színház, majd az Opera karnagya. Míg Liszt Ferenc élt, ők reprezentálták, képviselték a magyar zenét.

A hatalmas vers vált Erkel megzenésítésében nemzeti himnuszunkká.

Isten, áldd meg a magyart,
Jó kedvvel, bőséggel,
Nyújts feléje védő kart,
Ha küzd ellenséggel;

Bal sors akit régen tép,
Hozz rá víg esztendőt.
Megbűnhődte már e nép
A multat s jövődöt!

Németh Erzsébet

Árnyékok hullnak...

Futok magamtól,
de hozzád nem jutok.
Az út,
jaj, az út
máshová vezet!
Emlékeimből
visszatekintve
látom a kezéd,
a szemed, a mosolyod
is látom
átfordulni
az égi szivárványon.
De szavad,
jaj, szép szavad
a tigris szél elragadja,
nem hallhatom többé,
csak árnyékok,
árnyékok hullnak
öszülő hajadra.

Bayer Béla

Kezesül

A pirkadat pilláin elvetél
boszorkány éjjelem mámora,
s a bögyös kis rügyektől ledér
gallyakhoz ér létem májusa.

Versbeszéddé kezesül a lárma,
metrummá a hajdanvolt sikoly,
káromlás nem echóz odaát,
grimasszá sem bicecsanhat mosoly.

Negyven meg nyolc tavasszal mögöttem,
s télel, mely majd négy tucat,
emberül tán így még nem köszöntem,
rám sem bókolt még így alkonyat.

Írýeim növekvő száma
mára már kevésbé keserít,
hogy Lucifer nem kap angyalszárnyra?
szólok egy: "excusez mon ami"-t.

Németh Dezső

Sámánének

Töviséken táncol a reggel: Anyám, ki hajad lángját adta a kékcárcú ébredésnek, beszélj a sebek bimbóiról: kifakadt felhők futnak a hegyek derekára, pipacsok száján jajgat a zápor; sánta árnyékok kötényébe hullnak a búzavirágok, széjjelveti combjait az árok, zokogó víz fut a kőlapockákon, kibontott hajú bokrok szórják a könnyeiket - Solyom repül felettem: Énekelj sámánkirály! Magyarok táltosa énekelj! Emese barna hajfonatán lógjon a telihold! Kárpátok szikláin villám-liliomszál: ösanyám ne gyere árnyékkendő nélkül, a hegyek alatt árulók laknak... Combjaid fehér árka közül kiálmodott hazám - beteg; pénzszemű idegenek mézzelkent madzagot kötöttek rá!... Porondra léptek a szájmagyarok: dumagéppel etetik a népet; hangélre hányják egymást a pártok: pár"t"bajt vívnak a koncert... Erszénymagyarok eladták gyárainkat, bukszmagyarok eladták földjeinket, álpártok eladták magyar lelkünket, álpapok eladták magyar hitünket: pókháló-szabadság: ez jutott; média-pofázás: ez jutott; könyékig-kukázás: ez jutott; kábítószer-a-gyerekek: az jutott; tisztelmunka-az-apádnak: nem jutott. Sötétben járunk, őrizzük titkos fegyverünket a hazaszeretetet. Trianoncsontka járással bicegek. Eljöttem sírni értetek: Árpád saskönnyeivel, István szentkönnyeivel, Dózsa tüzkönnyeivel, Kossuth gyászkönnyeivel, Széchenyi tervkönnyeivel... Madárkörmökkel kapaszkodjatok... kapaszkodjatok a hősök lelkébe:

Mosakodjatok meg a szabadság kútjainál!
És törölközzetek meg a szabadság lobogóiban!

Ajkamra bérül az ének:
Elhervasztott szívű emberekkel hová mehetünk?!
Gyötrellemmel töltött ajkunk kiáltásától
megrepednek az álmok...

Németh Erzsébet

Így...

Szépségre mindenki törekszik
jóságra kevesen.

Így borul fel az egyensúly,
s torzulnak el az emberek.

Fizessen elő a Lantra! Egy évre postaköltséggel együtt mindössze 400 Ft. Az előfizetési díjat postautalványon a szerkesztőség címére kell elküldeni. Lapunk nem nyereséges kiadvány, ezért a közölt művekért szerzői jogdíjat nem fizetünk. Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza! Megjelenik évenként négy alkalommal.

Fiatal, tehetséges szerzők színvonalas írásait várjuk, egy bemutatkozó levél kíséretében!



LANTRA

A TINÓDI KLUB IRODALMI FOLYÓÍRATA

Főszerkesztő: Németh Dezső
Irodalmi szerkesztő: Németh Erzsébet

Szerkesztőség: 1211 Budapest
Ady Endre út 5. III/10.
Telefon: 277 7196
Telefon/fax: 277 5309

Kiadja a Tinódi Klub
Felelős kiadó: Németh Dezső
Szerkesztés, tördelés, sokszorosítás a Tinódi Klub munkája

ISSN 0865-8633

Rudnai Gábor

Hírmondó

A lebontott Nemzeti Színházban
röhögésbe fulladt a nagyjelenet:
Julius Caesart nem lehet ledöfni,
elveszett a tör... Azóta hányszor
törpült tréfává a történelem?
Caesarok jönnek, Caesarok mennek,
de hol marad a beígért aranykor?
Kisszerű puccsok a nagy haszonért -
itt már csak az nem lop, akit
ügyesebb tolvajok megelőzték.
Kávéházi kerekasztaloknál
kortyoljuk az utolsó szimplát,
isszuk az utolsó Utasúditót -
mi még láttuk és mi még elmondhatjuk,
de azt láttuk csak, amit megmutattak,
mert itt a hazugság is féligazság.
Ötven éve ülünk a kispadon,
NB II-es ország NB III-as csatárai.
Együtt sohasem hagytak játszani,
csak egymás ellen!
Aranycsapat? Nagy Generáció?
Vastartalék vagy rozsdatemető?
Caligulának a lova is konzul,
mögötte sorban áll a ménés.
Caesarok jönnek, Caesarok mennek,
Caesarok, Cézárak, cárok, kiskirályok
a koronás köztársaságban.
Kolduskalapba péterfillért kérjek
vagy a nyakamba lyukas kétfillérest?
Fillér? Filé! Az arany rég kivonva.
Panem et circenses!
Ez a mező az én mezem,
ma a gyepre fekszem, holnap a gyep alá,
paplanom a csillagos ég.

Szentivánéji vallomás

Ha átugrasz tűzön, engem újra látsz.
Hajthat kíváncsiság vagy lelkifurdalás.
Még alig egy éve, hogy elvesztettelek.
Ki tudja, hány rágalmat hitettek el veled?
De ez a részeg éjjel talán kijózanít,
a csönd számárfülébe súgd bele azt, amit
- a könnyű is nehéz volt - tilt a zsarolás.
Ha átugrasz a tűzön, engem újra látsz.